

SZÉCSI NOÉMI

Jó kai és a nők

*A könyv részletei csak a szerző és a kiadó
engedélyével közölhetők*

© Szécsi Noémi, 2025

„Anyám, lásd, én boldog vagyok”

„Nem irtoztató és égbe kiáltó ez!”¹ – sikoltotta Laborfalvi Róza egy 1849 novemberében Jókainak írt levelében, a korszakból származó kevés levél egyikében, ahol nem azt a szerepjátékot játsszák a férjével, hogy „két barátnő”, Irma és Juci leveleznek egymással – rendkívül gyengéd, aggodalmas hangon, csókok és ölelések özönét küldözgetve a másiknak. Mindezt az álcázás miatt vélték hasznosnak, hiszen Jókai nem akarta Pesten bevárni, míg a hatóság képviselőiben érte jönnek, a bukás után a borsodi Tardonán talált magának rejtekhelyet, miközben a színésznő a hadmozdulatokból és háborús viszonyokból következő kihagyás után visszatért a Nemzeti Színházba játszani.

„Valahol a negyedik-ötödik megyében lehet az a menhely; olyan helységben, mely a térképen sincsen; olyan hegyzugban, ahova csak egy helyen van bejárás, ugyanazon kell vissza is jönni. Ott vár a veszély előtt rejtőző férj, és számlálja a pillanatokat, amik kedvese viszontlátása és eltávozása közt vannak.”²

Róza levelében az „irtoztató” és „égbekiáltó” jelzők özvegy Jókay Józsefné viselkedését írták le a fia számára, aki egyelőre semmiképpen sem térhetett volna vissza önkéntes száműzetéséből, hogy igazságot tegyen élete két legfontosabb asszonya között, bár erre a lehetőségre aligha vágyott. A nyílt konfliktusokat legfeljebb regényei drámai helyzeteiben szerette, főképp azokban az esetekben, amikor a hős olyan információ birtokában van, amelyet a másik szereplő még csak nem is gyanít, azért úgy játszik beszélgetőtársával, mint a macska az egérrel. Az elmúlt egy év családi veszekedései és levélváltásai pedig nem abban a hangnemben zajlottak, hogy Jókai fölényesen uralhatta volna a beszédhelyzeteket. A legtöbbször az történt, hogy a papíron oly

¹ Laborfalvi Róza Jókai Mórnak, 1849. november. JMÖM, *Levelezés*, I. 92.

² JMÖM, *Politikai divatok*, 219.

ékesszóló és szavakész fiatalember valamely indulattól elragadt szerette tirádáit hallgatta, ezekre pedig olyan értelemben és mértékben adott megnyugtató válaszokat, hogy a helyzetből kimenekülhessen. Petőfi bő egy évvel korábban, 1848 szeptemberében „keserűen szemére hányta” iránta tanúsított „silány magaviseletét s különösen bizalmatlanságát, hogy házassága ügyében soha egy őszinte szót” sem hallott tőle, az édesanyja az egyik neki írott levélben pedig azt rója a fia szemére, hogy elrejtőzött előle,³ tehát minden jel szerint Jókai tevékenyen került, hogy sarokba szorítsák. Most politikai menekültként egy időre felmentést kapott a szembesítés alól, de Róza közvetítésével továbbra is értesülhetett róla, hogy ugyan az eddig ismert világ kifordulhat a sarkából, Magyarország nyakig sülyedhet az elveszett remények mocsarába, az édesanyja továbbra is fia méltatlan házassága miatt háborog.

Az özvegy 1849 őszén Pesten járva telekürtölte a várost a Rózára vonatkozó válogatott sértésekkel, és ekkor érdeklődött a szétválasztásuk lehetőségeiről is. „Olyanokról álmodik, hogy valyon elválaszthanának e’ benünket könnyen, – kérdezősködik arról, hogy hol esküdtünk meg.” Jókai és Laborfalvi Róza ekkor már több mint egy esztendeje voltak házasok, és ez alatt az idő alatt talán egyetlen olyan időszak sem akadt, amelyet bátran „szürke hétköznapiaknak” lehetett volna nevezni. A forradalom mámoros napjaival egybeeső udvarlási szakasz olybá tűnt, mint egy álom, azonban hamarosan rémálomként folytatódott – és mindezt nem kizárólag a forradalom szabadságharcba fordulásának köszönheték. Háborús helyzet alakult ki a közvetlen családban is – ennek csalhatatlan jele, hogy özvegy Jókayné még az esküvő után egy évvel is azon törte a fejét, hogyan választhatja szét a párost. Róza így idézi anyósát az ominózus levélben: „[a]zt mondja – én döntölek szerencsétlenségbe, – nálam nélkül most te nyugodtan ülhetsél otthon, de minden bajodat én okoztam, és több ilyeneket, téged, azt mondta, eltart holtig! csak menj haza, – mily nagy kegyesség! én osztán menjek, ahová nekem tetszik, ugye szép, anyához illő.”⁴ Jókayné szerint tehát talán még a szabadságharc bukását is Laborfalvi Róza okozta, de mindenképpen miatta kellett a Móric fiúnak Tardónán bujkálnia. Feltehetően úgy okoskodott, hogy a fia kizárólag a rá rossz hatást gyakorló asszony miatt hősködött ezekben a

³ Petőfi Sándor levele özvegy Jókay Józsefnének, 1848. szeptember 6. *Petőfi Sándor összes prózai művei és levelezése*, 369.

⁴ Laborfalvi Róza Jókai Mórnak, 1849. november. *JMÖM, Levelezés*, I. 92.

vérzivataros időkben, neki akart imponálni, ahelyett hogy komáromi családjánál húzta volna meg magát. Vagy talán sehogyan sem okoskodott, mert teljesen elvette az eszét a fia miatti aggodalom, és bárkiben készségesen megtalálta a bűnbakot. „Egresinénél is oly bolondokat beszélt – hogy ha elcsábítottalak, hát tartsalak, mégpedig úri módon, mert ő téged úrfinak nevelt, – no, hát most van ennek ideje ily körülmények közt?” – méltatlankodott Róza, majd azt is hozzátette, Jókayné teljesen megzavarodott attól, hogy a dédelgetett fiát kizárólag csak rajta, ezen a perszónán keresztül segíthette anyagilag. Egyszer vérig sértette Móricot, amikor afféle romlott színésznők által kitarított úrficskaként jelenítette meg, máskor meg amiatt esett kétségbe, hogy a neki szánt pénzt a gyűlölt nő kezébe kellene adnia: „azzal a húsz pengővel milyen comédiát csinált nekem, nem merte küldeni, se Egresinének nem adta, mert mint mondta, félt, hogy elköltöm, hanem Polgárnak adta, oly meghagyással, – hogy úgy küldje el, nehogy az én kezembe jusson.”⁵ A legnagyobb veszedelmek elcsendesülésével Komáromban is megszilárdult az új, bár meglehetősen lehangoló helyzet. A legtovább kitartó várost is ellepte az osztrák helyőrség, és kidobolták, hogy minden magyar bankjegyet, mindennemű fegyvert, katonaruhát, főveget és minden forradalmi nyomtatványt vagy irományt be kell szolgáltatni; huszonnégy óra elteltével házkutatások indulnak, és a fentiek rejtegetőire börtön vár. A Jókay családhhoz egy prágai illetőségű cseh tisztet szállásoltak el, egy bizonyos Kosztoleczky őrnagyot, aki a háziak szerencséjére udvarias és kedves egyéniség volt, inkább Jókay Károlyék szösze babája, Jolánka erőszakoskodott vele, ugyanis „pici babák szokása szerint – a kezecskéjébe fogott, gyűrűvel ékes ujjat a szájába vitte és jól megharapta alig kibújt, rizskása apróságú fogaival”.⁶ A nagy család lassacskán feloszlott: Jókay Károly, akit cikkei miatt hivatalának és ügyvédi oklevelének elvesztésére ítélték, Ekelre húzódott vissza a családjával; Váli Ferenc, akit még 1848-ban neveztek ki a pápai kollégium tanárává, oda hurcolkodott nejével, Eszterrel és lányával, Marival, így Jókayné magára maradt komáromi házában.

Újra kapcsolatba lépett a fiával, de a hangulat egyelőre nem rejti magában annak a katarzisznak a lehetőségét, amelyről Jolánka felnőttkorában olyan megejtően ír. Jókaitól egy 1849. októ-

⁵ Uo.

⁶ Peti Józsefné Váli Mari emlékiratai, I. 179.

Jókai Károly
(*Vasárnapi Ujság*,
Képes Folyóirat, 1903)

ber 19-én írott hosszú, sértett, de segítségért könyörgő levél maradt fenn ebből az időből:

„...én kegyed ellen nem vétettem soha. Azért, hogy nőmet szeretem, szeretem mindenki felett a világon, midőn rokonaim félnek velem találkozni, midőn üldöztetés kísér, keserű inség fogad minden lépésem, egyedül nőm maradt hozzám igaz, – ő az, aki bujdosásom helyein fölkeres, élte, vagyona, helyzete kockáztatásával oltalmaz, keresményével táplál, hűségével vigasztal, ki az életet tartja bennem. Kegyednek nincs semmi oka őt gyűlölni, ő kegyedet nem bántotta soha, és engemet szeret, és én is szeretem őt, mert megérdemli. Ha irántami ellenséges befolyások kegyedet nem gátolnák nőmet megismerni, nem lenne irántam oly hideg.”⁷

Jókai másoknak írt sértődött leveleiben is megfigyelhető, hogy ilyenkor a személyes hangról szépírói üzemmódra vált, és a pátosz olyan magas régióba dolgozza bele magát, hogy szinte önmaga hatása alá kerül.

⁷ Jókai Mór Jókai Józsefnének, 1849. október 19. JMÖM, *Levelezés*, I. 83.

*A könyv megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap támogatta*

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., 2025-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató

Felelős szerkesztő Turi Tímea
Kézirat-előkészítő Schmal Alexandra
Korrektor Hradeczky Moni
A borító a Petőfi Irodalmi Múzeum
Feszty Masát és az általa festett Jókai-portrét
ábrázoló fotó felhasználásával készült
A könyvet tervezte Pintér József
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9349
Plantin betűtípusból szedve
ISBN 978-963-14-4508-4